

Lejla Jusić

VAŽNOST KONTINUIRANOG RADA NA TEHNICI GLASA GLUMCA

Stručni rad
<https://doi.org/10.59014/VVBE2197>

Sažetak

Rad ima za cilj ukazati na važnost kontinuiranog i postupnog rada na tehnici glasa, prezentirati metodologiju istog, a koji za konačan ishod ima upotrebu glasa (kao glumačkog sredstva) u njegovom potpunom obimu uz mogućnost prilagođavanja različitim oblicima teatarskih produkcija. Rad će obraditi ključne faze nastavnog procesa kroz koji studenti glume prolaze tokom individualnog glasovnog razvoja te uz teorijsku pripremu stječu praktično znanje. Specifičan i postupan individualni pristup u osnovi je tehnike glasa glumca s obzirom na to da se obuka treba referirati na spoznaju o vlastitom glasu. Kontinuirani rad na tehnici glasa glumca i glasovni razvoj temeljen na individualnim glasovnim mogućnostima rezultira adekvatnom upotrebom glasa u svrhu kvalitete glumačke igre.

Ključne riječi: tehnika glasa, glasovne predispozicije, glasovni razvoj, individualni pristup, kontinuitet

1 Akademija scenskih umjetnosti u Sarajevu, Univerzitet u Sarajevu, lejla.jusic@asu.unsa.ba

Uvod

Osnova ovog rada je potreba da se skrene pažnja na važnost kontinuiranog rada na tehnici glasa glumca. Kod vokalnih profesionalaca procentualno ćemo najviše vokalne discipline uočiti kod operских pjevača koji i nakon formalnog obrazovanja nastavljaju kontinuirano raditi na sebi. Tu praksu prema vlastitim potrebama svakako trebaju usvojiti i glumci. Redovni trening glasa, ali i uma i tijela istovremeno, održava potrebnu kondiciju. Zahtjevi za glasovnim angažmanom glumca kontinuirano se mijenjaju. Od glumca se očekuje vokalna svestranost. Sve je više teatarskih produkcija koje podrazumijevaju i songove u dramskoj situaciji pa je zato važno kroz studij individualno osvijestiti glasovne mogućnosti studenata te uspostaviti individualni sistem glasovnog treninga. Slobodno možemo konstatirati da je glumcima, u odnosu na druge vokalne profesionalce, glas višestruko opterećeniji. Praksa višesatnih proba tijekom procesa rada na predstavi, koji u kontinuitetu može trajati i po mjesec dana, a ponekad i duže, potom česta igranja predstava na različitim scenama, zahtijevaju intenzivan glasovni angažman i prilagođavanje istog prostornim zahtjevima. To često podrazumijeva dodatna opterećenja i glasovne transformacije koje izlaze iz sfere samog govora (pjevanje, vikanje, plač, kašalj, smijeh...). Naravno, ne smijemo zanemariti ni fizičke aktivnosti poput zahtjevnog scenskog pokreta, plesnih koreografija tijekom kojih glumac mora zadržati stabilan glas, i u govornom i pjevanom obliku, ovisno od zahtjeva predstave. Za svakog glumca izazov je primijeniti glasovno-govorne konstante na odgovarajući i kreativan način u odnosu na zahtjeve uloge.

Metodologija rada

Glas, kao zaseban stručno-umjetnički predmet koji studij glume prati kroz svih osam semestara na dodiplomskom studiju, zasigurno je jedan od onih predmeta gdje su potpuno drugačija očekivanja studenata i pretpostavke što je predmet istraživanja, te ga povezuju isključivo s pjevanjem. Za cilj ima u potpunosti osvijestiti glasovne mogućnosti svakog studenta koje će potom prema zahtjevima, ali i vlastitim afinitetima, u profesionalnom teatarskom životu primjenjivati. Pored teorijskog i praktičnog upoznavanja s tehnikom koja je osnova glasovne obuke, treba paralelno dopustiti da

se razvija individualna kreativnost. S obzirom na to da većina studenata studij glume upisuje nakon završene srednje škole, ali i fakulteta različitih usmjerenja, najveći dio njih nije imao priliku upoznati se s osnovnim pojmovima tehnike glasa. Jedan je od prvih koraka osvijestiti tijelo i glas kao instrument. Za scenski govor i pjevanje iznimno je važan aktivitet potrebnih mišićnih grupa. Radi lakšeg shvaćanja vokalnog instrumenta i njegova funkcioniranja tokom nastavnog procesa, analiziramo ga kroz tri skupine organa koji sudjeluju u stvaranju glasa (organi za respiraciju, fonaciju i rezonancu). Radeći na različitim vokalnim zadacima tokom studija, studenti osposobljavaju svoj glas kako bi odgovorili svim zahtjevima glumačke profesije. Smatram da sâm početak rada na tehnici glasa možemo postaviti u sferu pokreta, osvijestiti da je i glas u osnovi pokret u kojem učestvuju različite mišićne grupe i dijelovi glasovnog aparata potaknut nervnim impulsom iz mozga. Osvještavanje aktiviteta mišića koji učestvuju u produkciji glasa je najpouzdanija polazna osnova za rad. Aktivnim vježbanjem mišići usvajaju neophodne pokrete što omogućava da cijeli proces nakon određenog vremena svjesno kontroliramo. Analiziranje stečenih navika pri upotrebi glasa, koje često mogu biti ekstremne i primjetne su na samom početku procesa, važno je za osvještavanje spoznaje o vlastitom glasu koja je u početku sasvim očekivano isključivo subjektivna. Analiza bi trebala biti polazna tačka za složeni proces glasovne obuke uz vježbe za relaksaciju, respiraciju, fonaciju i artikulaciju. Cilj je vremenom postići pravilno impostirani ton koji obuhvata adekvatan položaj glasovnog aparata uz duboki udah, oslonac daha na dijafragmu, meku ataku tona i aktivnost rezonatora, što su ujedno osnove koordiniranog rada organa za pripremu, produkciju i oblikovanje glasa. Ovo je, također, podesna podjela organa koji učestvuju u stvaranju glasa.

Proces analize stečenih navika teče paralelno s radom na početnim vježbama tokom kojeg veliku ulogu igra vrijeme koje je potrebno da svako individualno počne uviđati navike koje ga mogu sputavati, stvoriti bespotrebnu mišićnu tenziju te ograničiti i potisnuti glas. Dobre i korisne navike svakako treba afirmirati u daljnjem procesu. Dakle, potrebno je otkloniti potencijalne blokade u samom tijelu kako bi se ponovno povezali s našim prirodnim glasovnim mogućnostima koje će podržati i pratiti unutarnji kreativni impuls. Prije rada na vježbama za respiraciju važno je proći kroz sistem vježbi za relaksaciju kako bi studenti analizirali svoje tijelo i oslobodili ga od suvišnog mišićnog naprezanja. U praksi su se najdjelotvornije

pokazale vježbe koje se izvode u relaksirajućem ležećem položaju u kojem je najlakše kroz određene pokrete osvijestiti sâm osjećaj opuštenosti, prvenstveno vrata i ramena gdje najčešće dolazi do prekomjerne tenzije i nakupljanja negativne energije, potom ruku, nogu i cijelog tijela. Opušteno i oslobođeno tijelo u ležećem položaju omogućit će da se kroz duboko disanje osvijesti rad mišića koji učestvuju u samom procesu respiracije.

Tokom govora i pjevanja disanje je regulirano voljnim nervnim sistemom i dah postaje snaga, odnosno početni impuls kojeg podržava pravilno pokretanje određenih mišićnih grupa. Vježbe za pravilan tip disanja nam ujedno omogućavaju i potrebnu relaksaciju koja će otkloniti eventualnu tenziju u glasicama, odnosno u larinksu koji mora biti oslobođen dok govorimo. Aktivnost spoljnih mišića larinksa u sadejstvu je s unutarnjim koji pomiču glasnice. Ta aktivnost rezultira vibriranjem glasnica. U samom početku vježbe moramo raditi oprezno i postepeno, jer se zbog dubokog udisaja u organizam unosi veća količina kisika pa jedna od nuspojava može biti i vrtoglavica ili gubitak svijesti. Vokalni pedagog treba upozoriti studente da se u tim vježbama isključivo oslanjaju na individualne predispozicije, osluškiju potrebe tijela i da ne prilagođavaju svoj tempo i rezultat rada grupi. Usvajanjem pravilnog stava tijela rješavamo se bespotrebne napetosti u vratu, vilici, jeziku i ramenima. Samo opušteni i potom pravilno aktivirani mišići glave, vrata i ramena mogu da pamte ispravne pokrete. Kostabdominalno disanje, kao najpogodniji oblik disanja za vokalne profesionalce, omogućava oslobađanje organa za produkciju glasa od nepotrebnog naprezanja. Pravilno disanje rezultat je svjesnog aktiviranja disajnih mišića (udisača i izdisača) i dijafragme. Usvajanjem pokreta pri aktivaciji tih mišićnih grupa postupno radimo na njihovom aktivitetu, stavljamo ih pod kontrolu, što rezultira samopouzdanjem pri glasovnoj produkciji. Nakon određenog broja ponavljanja specifičnih vježbi, mišići pamte energiju i to je u osnovi princip usvajanja i glasovne tehnike. U svrhu bržeg osvješćavanja tog procesa najpogodnije je porediti ga sa sportom. Studenti koji su se bavili bilo kojim oblikom fizičke aktivnosti prije početka studija su u izvjesnoj prednosti, jer sportska disciplina podrazumijeva, osim samog vježbanja, i poznavanje svog tijela te osluškivanje potreba istog. Koliko god je važno kontinuirano vježbanje, od iznimne važnosti je obezbijediti tijelu i potreban odmor. Umorno tijelo sigurno nam neće moći pružiti adekvatnu podršku što će se odraziti i na sâm glas. Upravo s praktičnim radom koji će podržati rad i na glavnom predmetu

(Gluma) te na drugim stručno-umjetničkim predmetima, treba obraditi teorijski anatomsku građu glasovnog aparata i psihološke aspekte u svrhu potpunijeg razumijevanja pravilne upotrebe i njege glasa. Iznimno je važno da studenti prihvate i zdrave navike po pitanju brige o glasu poput svih vokalnih profesionalaca. Već od prve godine studija trebalo bi se podrazumijevati da novostečene tehničke i zdrave glasovne navike studenti počnu primjenjivati i van nastavnog procesa na predmetu kako bi izbjegli štetne posljedice neadekvatne upotrebe glasa.

Svaki glas je jedinstven i upravo individualne mogućnosti treba označiti kao prednost i specifičnost svakog pojedinca. To je ujedno polazna osnova za rad i istraživanje. Oslobođen glas treba prihvatiti sa svim vrlinama i manama, dopustiti da se razvija te vremenom postići potrebnu fleksibilnost i zvučnost (sonornost) uz preduvjet da tokom cijelog procesa u fokus stavljamo zdravlje glasa. Jačanje samog tijela i istovremeno oslobađanje od bespotrebne mišićne tenzije od presudne je važnosti za pravilnu upotrebu glasa i preduvjet da glasu obezbijedimo podršku u vidu potrebnog aktiviteta većih i jačih mišića tijela (trbušnih, interkostalnih, leđnih...) što će smanjiti opterećenje manjih mišića (mišića larinksa, vratnih mišića, samih glasnica itd).

Rad na tehnici glasa dug je i postupan proces. Zahtijeva postupno usvajanje i ovladavanje novim glasovnim navikama i od presudne važnosti je nastavni proces izvoditi u relaksiranoj relaciji student – predavač s obzirom na to da bilo koja vrsta stresne situacije može negativno uticati na veoma složen proces. Svaka prekomjerna tenzija u tijelu, ali i raspoloženje i umor prenose se na glas. Treba otkloniti svaki vid psihološke prepreke. Bilo koji termin u toj fazi rada, kojim bismo označili da student nešto radi nepravilno, mogao bi biti potencijalno poguban za glasovno samopouzdanje koje treba steći što prije. Treba vjerovati svom glasu, ali ga u tu fazu možemo dovesti samo predanim i preciznim radom. Početkom studija studenti moraju postati svjesni da je glas kao glumačko sredstvo iznimno važan. Glasovnu obuku treba da prati briga o zdravstvenim aspektima glasa te psihičkoj i fizičkoj kondiciji. Snaga, koja će nam biti potrebna za zahtjevne glasovne angažmane, uz fleksibilnost je jedna od motoričkih sposobnosti na čiji razvoj je jedino moguće uticati kontinuiranim vježbanjem.

Dakle, već na prvoj godini studija treba usvojiti teorijsko i praktično znanje osnova tehnike glasa. Spoznaja vlastitog glasa, usvajanje pravilnog

stava osviještenog i oslobođenog tijela, aktivitet različitih mišićnih grupa, pravilan tip disanja, rad dijafragme, appoggio, aktiviranje rezonatora, vježbe za artikulaciju i oblikovanje vokala čine osnovu rada na praktičnim vježbama. Istovremeno je važno obraditi i osobine tona. Na prvom mjestu, bitno je obraditi pojam boje glasa kako bismo što prije došli do lične boje koja je jedinstvena i najvažniji faktor pri određivanju kvalitete glasa, a potom usvojiti i pojam fonične boje (svijetla i tamna) koja pravilnom upotrebom postaje veoma snažno dramsko izražajno sredstvo. Visina, glasnost, intenzitet, tempo i ritam svojstva su tona koja su istovremeno i govorne konstante pa smatram prikladnim i termin glasovno-govorne konstante.

Tokom nastavnog procesa treba izbjegavati mehaničko usvajanje i ponavljanje usvojenih pokreta. Za glasovnu obuku glumca znatno je korisnije u početku oslušivati tijelo, prepustiti se instinktu, reagirati na impulse u potrazi za kreativnom energijom mišića. To će nas u konačnici dovesti do svjesnog aktiviranja potrebnih mišića i omogućiti kontrolu prvenstveno nad procesom disanja. Težimo stabilnom ukorijenjenom dahu koji će nam biti najbolji oslonac za scensko djelovanje i štediti potrebnu energiju. Dah kao pokretač glasa je kreativna snaga i iznimno važna komponenta glumačkog procesa koju ne treba posmatrati isključivo kao tehnički usvojen proces. Dah nas povezuje s emocijom, a glas je potom prenosi publici. Ponekad nam sâm način disanja, i bez upotrebe glasa, može dati uvid u stanje lika. Od samog početka studenti trebaju usvajati vježbe kao prirodno unapređivanje procesa respiracije.

Plan i program druge godine studija uvodi studente u zanimljiviji i kreativniji proces. U prilici su primjenjivati stečena znanja i unaprijediti ih kroz složeniji sistem vježbi. Dolazimo i do mnogima željno očekivanog pjevanja.

Pjevanje je, naravno, izvanredan način da proširite glas, ono pojačava disanje i prisiljava vas da otkrijete i koristite rezonance u grudima i glavi. (C. Berry, 1997: 24)

Upravo ovo je temelj za tehničke vježbe za impostaciju glasa uz klavir u trećem semestru kroz koje se glas dodatno oslobađa, povećava opseg i fleksibilnost. Unapređuje se oslonac daha na dijafragmi i kapacitet daha, jer je za pjevani ton potreban veći kapacitet u odnosu na govorni. Rad na ovim vježbama u osnovi zahtijeva sve pretpostavke pravilne impostacije uz prilagođene intonacije prema individualnim glasovnim mogućnostima što

je zadatak vokalnog pedagoga i korepetitora kako bi redovno zagrijavanje glasa bilo ugodno i svrsishodno. Pogrešna intonacija može stvoriti nelagodu studentima i poljuljati samopouzdanje u vlastiti glas s negativnim posljedicama u pogledu oslobođenosti i fleksibilnosti glasa. Treba svakako imati potrebno strpljenje u postizanju rezultata u radu sa studentima koji se prvi put susreću sa pjevanjem.

Rad na vježbama glasovnih improvizacija studentima otvara značajan prostor da dalje istražuju svoj glas. Podstiču njihovu maštu i kreativnost uz tehničke izazove kako oponašati glasom zvukove iz prirode, različite prirodne pojave, glasove životinja (onomatopeja) itd. Komične improvizacije zabavan su način da povežu svoj glas s maštom, kreativnošću, emocijama, spontanošću i fizikalnošću, iako sam pokret tokom ispitne vježbe biva sveden na minimum, poželjan uglavnom kao početni impuls. Nakon što odaberu temu i kreiraju određenu priču, zadatak je da je prezentiraju glasom. Grupni rad doprinosi kreativnijim rješenjima i velikoj ponudi glasovnih improvizacija, jer slušajući se međusobno intuitivno i spontano, reagiraju na zvukove i tonove koje čuju te kao odgovor na to plasiraju vlastite glasovne improvizacije. Ovu vježbu je zgodno kombinirati s odabranom muzičkom temom koja bi mogla biti inspirativna i za samu priču. Tema treba biti prilagodljiva izvedbi u različitim tempima, intonativno prilagođena grupi, dovoljno zanimljiva za izvođenje na vokalima i moguće višeglasno pjevanje. Paralelno teče rad i na vježbama za ritam i dinamiku te vježbama za otvaranje rezonatora kroz različite akrobatske poze. Studenti na kraju trećeg semestra od prethodno pomenutih elemenata kreiraju ispitnu vježbu koja obuhvata različite vidove glasovne produkcije. U narednom semestru upoznaju se prvenstveno s osnovama tehnike klasičnog pjevanja (bel canto) kroz složenije impostacijske vježbe uz klavir, primjenjuju je na odabranoj vokalizaciji koja se u sklopu ispitne vježbe izvodi u najvećem dijelu individualno, u potpunosti prilagođeno glasovnim mogućnostima svakog studenta. Vježbe za dinamiku i fleksibilnost glasa rade se kroz individualne i zajedničke vježbe pod naporom. Veoma korisna vježba u ovoj fazi procesa je izgovaranje teksta kroz preskakanje štrika (vijače). Studentu prvenstveno omogućava da istovremeno prati i razvija fizičku i glasovnu kondiciju potrebnu za kontinuirano izvođenje ove vježbe.

U prve dvije godine studija studenti bi trebali osvijestiti sve važne procese vezane za produkciju glasa, usvojiti zdrave navike i steći vokalnu kondiciju kako bi bili što spremniji za naredni semestar glume koji počinje radom

na tragedijama. Izrazita glasnost i intenzitet u monolozima zahtijeva dublji govorni glas. Larinks treba zadržati u niskoj, odnosno centralnoj poziciji. Osvještavanjem centra rezonance nastavljamo se baviti i kroz dinamičke vježbe pokreta i glasa, prvenstveno kroz šapat (centar rezonance u usnoj šupljini), potom fiksiranje centra tokom tihog govora koji treba zadržati i u glasnom govoru uz aktiviranje grudnog rezonatora da bismo najglasniji ton postigli sadejstvom svih rezonatora, ali bez napora i bespotrebne tenzije u tijelu. Akustički i fizički stabilan ton u vježbama glasa i pokreta podrazumijeva rezonantan, oslobođen, fleksibilan glas kroz dinamičko nijansiranje u centralnom registru, ukorijenjen dah, misaonost. Određeni zahtjevni pokreti mogu pomoći da izvjesne nepravilnosti u samoj produkciji glasa popravimo, jer se i ove vježbe rade u svrhu oslobađanja glasa i aktiviranja rezonatora. Student kreira vježbu sastavljenu od ličnog izbora pokreta s tim da vokalni pedagog može preporučiti određeni pokret ukoliko se javi individualni problem u emisiji glasa. Analiza muzičkog materijala sa studentima uvodi u izbor songa koji im predstavlja određeni izazov. Taj voljni moment uvodi u relaksiraniji početak rada. Ovaj semestar mnogi studenti očekuju s izvjesnom nelagodom, jer nisu sigurni u svoje pjevačke sposobnosti. Teško pristaju na taj dio procesa i s velikom tremom počinju raditi na songovima. Smatraju to jednim od najtežih zadataka. Često u seminarskim radovima, nakon uspješne javne prezentacije ispitne vježbe, uz spoznaju da su postigli željeni rezultat, naglašavaju kako im je to dalo veliko samopouzdanje za daljnji glumački angažman. Naravno, kao i u tehničkim vježbama za impostaciju uz klavir, odabir adekvatne intonacije od presudne je važnosti za interpretaciju odabrane numere.

S obzirom na to da je za studente glume individualno izvođenje muzičke numere vrsta izloženosti koja im je nepoznata, najbolji put je odabrani song postaviti u okvire dramske situacije, napraviti potrebnu glumačku analizu, savladati muzički materijal i potom pristupiti izvođenju uz obaveznu pratnju klavira. Ovakav pristup omogućava slobodniji pristup songovima koji bi potom mogli biti i sastavni dio procesa na predmetu Gluma.

U narednom semestru nastavlja se rad na vježbama glasa i pokreta, a zadatak je niz složenih akrobatskih pokreta s većim intenzitetom u odnosu na prethodni semestar. Sinhronizacija crtanih filmova koja se radi u profesionalnom studiju, kao i pomenuta vježba glasovnih improvizacija, jedna je od omiljenih vježbi studenata, jer na sličan način potiče njihovu

kreativnost. Kroz proces snimanja susreću se i s radom s mikrofonomima i upoznaju kompletan proces rada u studiju.

U završnoj godini studija na sedmom semestru poželjno je raditi na duetima, tercetima, ansambl numerama iz oblasti muzičkog teatra (partnerska igra). Studenti zajednički kreiraju završnu vježbu koja predstavlja rekapitulaciju vježbi iz prethodnih godina. Numere se mogu izvoditi uz prikladne muzičke matrice ili pratnju klavira uz tehničku podršku ozvučenja (mikrofona/bubica) što predstavlja novo iskustvo izvođenja songa u dramskoj situaciji koja je ovaj put zadata s obzirom na to da se izbor svodi na već poznate songove iz mjuzikla. Ispitni zadatak u završnom semestru je individualna vježba „Moj glas“ koju student kreira prema spoznaji o vlastitim glasovnim mogućnostima koje je razvio i unaprijedio tokom studija. U ovom završnom radu studentima treba biti motivacija da na najbolji mogući način prezentiraju vlastiti glas i da prema tome izaberu materijal na kojem će raditi. Seminarski radovi koji prate sve semestre imaju važnu ulogu u samom procesu. S obzirom na to da je tema iskustvo rada na predmetu u odnosu na plan i program svakog semestra, seminarski radovi prvenstveno koriste studentima da analiziraju svoj rad. Analizom lakše artikuliraju napredak, promjene u glasu, eventualne probleme i lični doživljaj samog procesa, a pedagog ima uvid u razumijevanje procesa od strane svakog studenta.

Zaključak

Iz svega prethodno navedenog možemo zaključiti da je važnost kontinuiranog rada na tehnici glasa glumca u direktnoj vezi za potrebom održavanja glasovne kondicije i nakon završenog studija. Tokom cijelog nastavnog procesa fokus je na aktivitetu mišića koji učestvuju u cjelokupnom procesu nastanka glasa (respiracija, fonacija, rezonanca, artikulacija) i pravilnom aktivitetu cijelog tijela. Time se postiže zavidan nivo potrebne glasovne i fizičke kondicije što automatski pretpostavlja njihovo održavanje. Fizičku kondiciju je teško steći, a vrlo lako izgubiti. Tokom nastavnog procesa lako je uvidjeti koliko je suštinski kompleksan proces sticanja glasovne, ali i fizičke i mentalne kondicije potrebne za glumački angažman. Zato smatram da je iznimno važno kontinuirano raditi na tehnici glasa i na održavanju glumačke kondicije općenito. To će obezbijediti potrebnu spremnost da u

svakom trenutku odgovorimo zahtjevima glumačke profesije. Tehnički i fizički je bitno tehniku glasa usvojiti što prije kako bi postala organska u svrhu fokusa na glumu. Nakon studija treba biti otvoren za sve vidove dodatne edukacije, ali svakako treba održavati stečenu kondiciju kroz sistem individualnog glasovnog treninga koji se usvoji tokom studija. Vokalni pedagozi imaju veliku odgovornost u pronalaženju najsigurnijeg puta za svakog pojedinca kako bi usvajao osnove tehnike glasa postupno bez neželjenih zdravstvenih posljedica. U svrhu toga studente je potrebno upoznati i teorijski i praktično s različitim metodama, vježbama, uvjetno rečeno tehnikama koje će im omogućiti da dođu do željenog rezultata. Aktivno, ali istovremeno opušteno tijelo, kao i osvještavanje rada organa koji učestvuju u produkciji glasa preduvjeti su za potpun glas i fleksibilnost istog tokom scenskog angažmana.

U cilju što produktivnijeg rada sa studentima odgovorni vokalni pedagozi trebaju po potrebi prisustvovati časovima predmeta Gluma kako bi se kroz glumačke zadatke pratio individualni rad studenata i naročito primjena stečenog teorijskog i praktičnog znanja iz predmeta Glas što i jeste jedan od osnovnih ciljeva rada na predmetu. U istu svrhu poželjno je održavati časove i na teatarskim scenama kako bi studenti stekli osjećaj većeg i drugačijeg prostora te uvidjeli kako to utiče na njihov glasovni angažman s obzirom na to da su vježbaone i scene na akademijama u kojima rade tokom studija manji prostori. Ta navika ponekad kao posljedicu može imati i fiksiranu glasnost i intenzitet pa je rad u drugim prostorima jako poželjan kako bi se bilo koja fiksacija odbacila, a ujedno je iskustvo koje može značajno doprinijeti glasovnom samopouzdanju tokom igranja u velikom prostoru. Osjećaj samog prostora podstiče adekvatnu podršku koja rezultira vokalnom oslobođenosti. Takav proces je prisutan i u profesionalnim produkcijama s obzirom na to da pripreme počinju na manjim scenama s nepotpunom scenografijom. Prelazak na veliku scenu ne bi trebao biti prvenstveno fizički, potom akustički, ali ni umjetnički stresan čin. Veći prostor podrazumijeva srazmjerno veći glasovni i fizički angažman, ali istovremeno i potrebnu smirenost kako bi se što bolje fokusirali na prilagođavanje prostoru. Treba otkriti i analizirati najjače i najslabije pozicije na pozornici te ispitati akustiku, svjesni činjenice da ljudska tijela apsorbiraju zvuk te da će se ista uz prisustvo publike mijenjati. Sama scenografija može znatno uticati na vokalnu aktivnost s obzirom na to da su određeni materijali svojevrsni pojačivači suprotno onima koji upijaju

glas. Artikulacija, također, mora biti prilagođena prostoru kako ne bismo izgubili čujnost i fokusiranost u glasu. Nakon iskustva rada na velikoj sceni koje se očituje u osjećaju prostora, fizički pamtimo i zahtjeve iste te energiju potrebne za kvalitetnu izvedbu.

Važno je studentima pojasniti da će se susretati s različitom terminologijom koja će se vezati za određene pristupe rada na glasu. Stoga je bitno tokom procesa upoznavati ih sa svim terminima koji se vezuju za glasovnu obuku. Poželjno je biti otvoren prema različitim tumačenjima, sistemima vježbi, uvjetno rečeno glasovnim modelima. Svaku novu aktivnost koja povoljno utiče na glas treba usvajati, unapređivati i u daljnjem radu primjenjivati. S obzirom na to da govorimo o individualnom procesu, vokalni profesionalci trebaju tragati za najpogodnijim modelom vježbi koji će unaprijediti njihovu glasovnu produkciju.

Literatura

Za uspostavljanje prethodno opisane metodologije rada na predmetu Glas na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu, pored formalnog muzičkog obrazovanja na Odsjeku za solo pjevanje, ličnog praktičnog iskustva soliste opere i vokalnog soliste u različitim oblicima muzičkog teatra i drugim muzičkim pravcima, muzičkog saradnika i korepetitora u teatarskim predstavama, na istu je uticala i oblikovala i stručna literatura koja se bavi fenomenom glasa:

Berry, Cicely (1997) *Glumac i glas*, AGM Zagreb.

Brennan, Richard (1998) *ALEXANDER TECHNIQUE – a practical introduction*, Element.

Grujić Erenrajh, Ljiljana (1995) *Glasovno obrazovanje glumca*, Univerzitet umetnosti Beograd.

Jones, Chuck (2010) *Make your voice heard*, Back Stage Books.

Lehmann, Lilli (2004) *Moja umetnost pevanja*, Beograd: Studio Lirica.

Linklater, Kristin (1976) *Freeing the natural voice*, Drama Publishers/Quite Specific Media group Ltd.

Marković, Marina (2002) *Glas glumca*, CLIO Beograd.

Stanislavski, Konstantin Sergejevič (1991) *Rad glumca na sebi II*, Cekade, Zagreb.

Špiler, Bruna (1972) *Umjetnost solo pjevanja*, Muzička akademija Sarajevo.

Špiler, Bruna (1973) *Osnovi vokalne tehnike*, Muzička akademija Sarajevo.

THE IMPORTANCE OF CONTINUOUS WORK ON ACTOR'S VOICE TECHNIQUE

Abstract

The aim of work is to point out the importance of continuous and gradual work on voice technique, to present its methodology, which has as its final outcome, the use of the voice (as an acting tool) in its full scope, with the possibility of adaptation to different forms of theater productions. The work will process the key stages of educational process that acting students are going through, during individual voice development, and along with theoretical preparation, they acquire practical knowledge. A specific and gradual individual approach is in the basis of the actor's voice technique, considering that the training should refer to the knowledge of one's own voice. Continuous work on the actor's voice technique and vocal development based on individual voice capabilities results as adequate use of voice that contributes to the quality of acting.

Keywords: voice technique, voice predispositions, voice development, individual approach, continuity